

Obrusánszky Borbála

NYOMOZÁS BÁLINT GÁBOR HAGYATÉKA UTÁN

Míg a nagy keletkutató és nyelvész, Szentkatolnai Bálint Gábor tudományos munkáit és eredményeit a magyarországi tudományos élet szereplői kevésbé hasznosítják, addig az erdélyi tudományos körök nem feledkeztek meg róla, hanem újra és újra megpróbálták összegyűjteni és feltárni jelentős hagyatékát. Erre bizonyíték a nyelvész Árvay József sepsiszentgyörgyi múzeumi igazgató-őr 1947 márciusában György Lajoshoz írott négy oldalas levele.

A kérdéssel foglalkozó szakemberek közül ugyanis elsőként György Lajos kolozsvári egyetemi tanár tartott egy felolvasó ülést, Bálint Gábor születésének 100. évfordulóján, 1944-ben, az Erdélyi Múzeum-Egyesületben, ahol a szakirodalmi hivatkozásokból, valamint a kolozsvári szóhagyomány alapján jellemezte a múlt században élt tudós tevékenységét, és néhány részletben felvillantotta életmódját is. Az előadás szövege nyomtatott formában is megjelent. Ezt követően a kolozsvári professzor tovább szeretne volna folytatni a Bálint-hagyaték feltárását – ez derül ki abból a most előkerült levélből, melyet Árvay József igazgató-őr írt György Lajosnak. Az új dokumentum, amelyet a Székely Nemzeti Múzeumban őriznek, számos érdekességet tartalmaz, melyeket röviden ismertetek. Mindenekelőtt Bálint Gábor nyelvészeti munkásságára vonatkozóan szeretnék néhány megjegyzést tenni.

Kabard szótár

Ahogy fent utaltam rá, Árvay József 1947. március 17-i keltezéssel írta levelét György Lajosnak, aki akkoriban a kolozsvári Bolyai Egyetem tanára volt. Ebben a négy oldalas gépelt levélben reagált György korábbi kérésére. Innen tudhatjuk meg, hogy a kolozsvári tanárt elsősorban nagy nyelvészünk hagyatéka érdekelte. Árvay tájékoztatása szerint akkoriban a Székely Nemzeti Múzeum a következő anyagokat őrizte kéziratárában: kabard–magyar–latin szótár kézírata, amelyre Bálint sajátkezűleg írta rá a következőket: „A kabard–magyar–latin szótár kézírata, s így a nyomtatottnál az értelmezés bővebb. Dr. B. G.” Bálint kabard eredményeiről mélyen hallgat a magyar tudományos kutatók többsége,

az a néhány ember, aki a kaukázusi népekkel foglalkozik, úgy tűnik, hogy nem ismeri ezt a művet, sem pedig a Zichy-expedíció összegyűjtött anyagait. Bálint Gábort már kolozsvári tanszékvezetőként felkérték, hogy vegyen részt az 1895-ös Zichy-expedícióban, amely a magyarság és a kaukázusi népek történeti kapcsolatait térképezte fel. Bálint Gábor nyelvészeti vizsgálatot végzett, és a cserkeszek (adige vagy kabard) nyelvét tanulmányozta, amelyet szokás szerint szinte pillanatok alatt megtanult. Hazatérve összeállított egy nagyszabású kabard–magyar–latin szótárat, amely 1904-ben jelent meg Kolozsvárott. Ennek a munkának az első komoly értékelését Veres Péter etnográfus végezte el, aki tanulmányában felhívta a figyelmet arra, hogy ma a Bálint-féle szótár a kabard tudományos szakemberek számára becses nyelvemléknek számít, hiszen olyan szavakat, sőt mondatokat írt fel, amelyek azóta elfelejtődtek a helyiek körében. Sőt a magyar kutatót a helybeliek művelődésük hőségének tartják, mert alig akadt olyan külföldi tudós, aki olyan pontosan le tudta volna jegezni a helyi beszélt nyelvet.¹ Veres Péter utal arra, hogy Bálint munkája a legteljesebb és legpontosabb kabard szótár azóta is, és ma külföldön hatalmas tudományos teljesítménynek tartják, a magyar tudóst pedig ennek köszönhetően a kaukazológia egyik legnagyobb alakjának.

A dravida nyelv kutatása

A levélben szereplő másik fontos mű a dravida (tamul) szótárhoz tartozó szócikke volt, melyhez a nyelvészeti anyagot Bálint Gábor még Széchenyi Béla 1877-es expedíciója kapcsán gyűjtötte össze. Akkor a két magyar utazó megállt Dél-Indiában is, ahol Bálint Gábornak módjában állt a helyszínen tanulmányokat folytatni. Itt addig nem járt magyar kutató, és a témával azóta sem foglalkoznak. Sajnos, a magyar nyelvész súlyosan megbetegedett, és Sanghajon keresztül haza kellett térnie. Igaz, hogy a kínai nagyvárosban még volt annyi ideje, hogy megtanuljon japánul. Bálint páratlan nyelvészeti eredményét és az általa kiadott dravida–német szótárat azért nem értékelték kellőképpen, mert a dél-indiai nyelvet

¹ VERES Péter 2007, 189.

összefüggésbe hozta a magyarral, sőt mindkettőt a turáni nyelvek közé sorolta. Ezt ráadásul éppen akkor tette, amikor a magyar akadémiai körök kizárólagossá tették a magyar nyelv finnugri nyelvek közé sorolását, és nem vették figyelembe a nyelvészeti kérdésekben páratlan tudású Bálint kutatási eredményét, aki már akkor azt állította, hogy a magyaroknak a szkíta vagy a turáni népekkel volt szoros nyelvi kapcsolata.² A rendelkezésünkre álló adatok alapján ma már bátran kijelenthetünk azt, hogy Bálint szinte elsőként alkotott dravida szótárt, és nem ő volt az első és egyetlen kutató, aki indiai nyelveket hozta összefüggésbe a magyarral. Számos angol nyelvész mellett legnagyobb keletkutatónk, az Indiában élt Kőrösi Csoma Sándor is a szanszkrit–magyar nyelvi kapcsolatok lehetőségeivel foglalkozott, össze is állított egy szanszkrit–magyar szószerkezetet, bár az jelen ismeretünk szerint nem volt olyan teljes, mint Bálinté.³ Sajnálatos módon, a témakör komoly és alapos vizsgálatával a magyar nyelvészek közül utóbb senki sem foglalkozott, ezért máig nyitva marad a kérdés: lehet-e szó valóban magyar–dravida nyelvi kapcsolatokról?

Angela Marcantonio 2006-ban magyarul megjelent monográfiájában érdekes adalékot találunk, amely arra utal, hogy Bálint a dravida nyelv kutatásában is megelőzte korát.⁴ Az olasz kutató szerint az 1960-as évektől néhány nyelvész rokonságot fedezett fel az úgynevezett uráli és a dravida nyelvek között, és néhányan több urál–altáji–dravida megfelelést leírtak, csakúgy, mint az 1880-as években Bálint Gábor. Sajnos, összehasonlító vizsgálat nélkül nem tudjuk, hogy ezek a megfelelések mennyiben hasonlítottak és mennyiben különböztek egymástól. A Marcantonio által említett szakirodalom ismerete nélkül nem nyilatkozhatom arról, hogy milyen megállapításokat tettek az uráli–dravida nyelvi kapcsolatokról, hogyan vélekedtek az uráli nyelvekről, pedig ezzel a kérdéskörrel érdemes lenne Bálint Gábor kapcsán foglalkozni. Magyar kutatók közül egyedül Aradi Éva indológus hívta fel a figyelmet arra, hogy Észak- és Közép-Indiában hosszú ideig éltek szkíta, majd hun népek, ezért nem zárható ki az elképzelés, hogy a kulturális egyezéseken túl nyelvészeti emlékek is maradjanak ezen ősi kultúrájú népeknél. Árvay leveléből kiderül, hogy ebben a témában még lehetne új elemeket találni, hiszen a sepsiszentgyörgyi múzeumban is őriztek olyan cédulákat, amelyek nem kerültek bele a hatalmas szótárba.

² A szkíta nyelvek kifejezés általánosan elterjedt fogalom volt az európai nyelvészetben, majd Max Müller a század második felében inkább turáninak nevezte az eurázsiai kontinens pusztai népeinek nyelvét. A kettő között csak formálisan van különbség, hiszen a szkíta szót a görögök használták a lovas nomád civilizáció népeire, míg a turáni szó a korai perzsa forrásokban fordul elő.

A hozzáférhető dokumentumokból kiderül, hogy Bálintot nagyon foglalkoztatta a dravida nyelv, hiszen egy évtizeddel dél-indiai útját követően írta meg első, figyelemfelkeltő munkáját, és egyenesen Athénból küldte el 1888-ban az Erdélyi Múzeum számára. A magyar kutatók közül akkoriban a polihisztor Brassai Sámuelen kívül szinte senki sem szólt hozzá. Általánosan megfigyelhető volt az elzárkózás a téma elől, valószínűleg azért, mert senki sem tudta volna megcáfolni tudományosan a művet, mint ahogyan más munkája is kiállta az idő próbáját. Magam a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában egyetlen levélre bukkantam, amelyben Hunfalvy tett egyetlenegy kritikai megjegyzést: egyik levéltöredékében leírta, hogy a dravida és a magyar nyelvet azért nem lehet összehasonlítani, mert a Bálint által többek között megtalált cseléd szó szláv eredetű. Úgy gondolom, hogy ezt önmagában nem lehet tudományos cáfolatnak elfogadni. Egyébként nagyon különös, hogy éppen Hunfalvy nem írt erről terjedelmes kritikát, holott korábban maga is foglalkozott a dravida nyelv leírásával, dolgozata a *Nyelvtudományi Közlemények*-ben jelent meg.⁵

Hiányzó részek

Árvay József megemlíti, hogy Bálint Gábor mindig írt családjának levelet külföldi útjai során, 1879–1890-ben, és ezekben beszámolt számos részletről. A múzeumban 5-6, esetleg 8-10 ilyen hosszú levélnek kellene lennie, ezt azonban azóta sem találták meg a múzeum szakemberei. Ennek hiányában nem tudjuk pontosan, hogy hol töltötte önkéntes száműzetésének éveit. Árvay kezében egyetlen levél járt, amely szerint Bálint Gábor eljutott Perzsiába is. A megjegyzés azért jelentős, mert erre nincs más adatunk. A perzsa út elvileg nem lett volna lehetetlen az oszmán birodalom át.

Sajnos arra sem találtunk adatot, hogy a Bálint által 1895-ös publikációjában leírt mongol nyelvi fordítások fellelhetők-e még Erdélyben, vagy az enyészete lett a hatalmas és úttörő munka? A magyar kutató ugyanis háromrészes tanulmányában utalt arra, hogy lefordította a mandzsu nyelven elérhető *Mongolok titkos történetét*, amely Ucsiraltu mongol nyelvész szerint ritka kincsnek számít manapság. Sőt, a cikkben az áll, hogy Bálint foglalkozott a Geszertörténettel is. A fenti állítások azt jelentenék, hogy Bálint európai kutatóként először dolgozott volna

³ WOJTILLA Gyula, 1984.

⁴ MARCANTONIO, Angela 2006, 116. Az uráli–dravida genetikai rokonság fő kutatóiként sorolja fel Burrow&Emeneau, Tyler, Menges, Bouda nevét. A dravida–uráli kapcsolatok bírálója Taylor.

⁵ HUNFALVY Pál 1872, 345–365.

a két becses, a mongolok korai történetére nézve alapvető művel. Árvay további kutatásokat ígért levelében, de kevéssel később elkerült a múzeumtól. Zágoni Jenő, a Székely Nemzeti Múzeum későbbi munkatársa viszont Szegeden megtalálta Bálint Gábor önéletrajzát, és 2005-ben sajtó alá rendezte Bálint összegyűjtött írásait, amivel jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a tudós munkássága újra ismertté váljon Magyarországon. Igaz, mint kiderült, a Kínában élő mongol kutatók jól ismerték nevét és munkásságát, hiszen nyelvészeti kiadványukban Bálintról már úgy nyilatkoztak: ő volt a magyar mongolisztika megalapítója. Birtalan Ágnes közléséből tudom, hogy az orosz kutatók szintén rendszeresen megemlékeztek a nagy magyarról, aki a kalmük és a kazáni tatároktól gyűjtött becses nyelvészeti és néprajzi emlékeket. Ugy látszik, hogy már csak a magyar tudományosságban kell méltó helyre visszaemlíteni Bálint Gábort, a kolozsvári egyetem tanszékvezetőjét.

A levél tartalmából még egy adat élénk kerül: nagy kutatónk nem volt egy szegény és kitiszított kutató, aki éhbéren tengődött, hiszen csaknem 600 könyvet ajándékozott a Székely Nemzeti Múzeumnak. Sőt, amint az a levélből is kiderül, özvegye Velencéből hozatott bútorokat is adományozott, amelynek hazaszállítása vélhetőleg sokba került. Bálint Gábor öcscsének írt levelében mindig találunk utalást arra, hogy éppen mennyi pénzt küld neki, vagyis a megélhetése mellett még arra is oda tudott figyelni, hogy támogassa otthon lévő rokonait.⁶ Azt, hogy a nagy kutatónk ezt megtehetette, arra utal: külföldön nyelvtudását és munkáját anyagilag megbecsülték. Ez szintén árnyalja a róla kialakított képet, bár az bizonyos: ő minden energiáját a magyarság eredetének kutatására áldozta, és kevésbé érdekelte az, hogy páratlan tehetsége révén fényűző és könnyű élete is lehetett volna. Eppen ez emeli ki, és teszi hitelessé Kőrösi Csoma Sándor után Bálint Gábort is a magyar kutatók közül.

*

Árvay József levele György Lajoshoz

Sepsiszentgyörgy, 1947. március hó 18-án
Székely Nemzeti Múzeum Irattára 15/1947

Kedves Professzor Úr!

Levelét szombaton kaptam meg. „Bálint Gábor emlékezete” tanulmányának megküldését hálásan köszönöm. Bálint Gábornak a Székely Nemzeti Múzeumban lévő hagyatékáról, illetőleg ajándékairól a következőket írhatom:

Múzeumunk kéziratárában Bálint Gábornak a következő kéziratok vannak:

1. „A kabard–magyar–latin szótár kézírata.” 1128 lap, dobozban. A címlapon kéziranyomdával nyomtatva: „Dr. Szentkatolnai Bálint Gábor ajándéka a Székely Nemzeti Múzeumnak.” Leltári száma. IV. 989. Kézirattári száma: II. C. 58. (A leltárkönyv szerint a kéziratot Bálint Gábor 1906-ban ajándékozta Múzeumunknak. A címlapon a leltározó kézírásával a következő feljegyzés: „A kabard–magyar–latin szótár kézírata, s így az eredetinel az értelmezés bővebb. Dr. B. G.” E megjegyzés tehát Bálint Gábor levélbeli vagy esetleg szóbeli közlése alapján került a kézirat címapjára. A szótár nyomtatott példányát Bálint Gábor 1904-ben megküldte múzeumunknak, de most hiába kerestem, nem kaptam meg könyvtárunkban, s ezért nem ellenőrizhettem, hogy a nyomtatott szövegnél mennyivel bővebb a kézirat.

2. „Tamul nyelvten és szótár.” Leltári száma 103–1891. Kézirattári száma: I. B.

54. – Bálint Gábor „Tamul (dravida) tanulmányok” című, „Gróf Széchényi Béla keletázsiai útjának tudományos eredménye”, Bp., 1893. 2. kötet. 1–341. lapján megjelent munkájának hiányos kézírata. A meglévő kéziratrész a nyomtatásban megjelent 4–11, 21–105, 165–336. lap kéziratát tartalmazza. A kézirat mellett a nyomtatásban megjelent 149–156. lap tördelt és revíziós példánya, Bálint Gábor néhány javításával, s a nyomtatásban megjelent tanulmány végleges szöveggel kinyomtatott 16 íve (241–256. lap), melyen a következő nyomdai bélyeg olvasható: „Franklin-Társulat-Budapest. 91. Sept. 10 – Nyomdai Hivatal”. Minthogy a kéziratot (amelyről szedték, illetőleg nyomtatták a munkát), a tördelt s revíziós példány 149–156. lapját, valamint a már végleges szöveggel kinyomtatott 16. ívet a leltárkönyv szerint Bálint Gábor 1891 november havában adományozta özv. Cserey Jánosné útján a Székely Nemzeti Múzeumnak (e kézirattal egyidejűleg Múzeumunknak adományozta Bálint Gábor a „Gróf Széchényi Béla keletázsiai útjának tudományos eredménye” című munka 1. kötetét is): ezek az adatok egyrészt azt mutatják, hogy Bálint Gábor Athénből nem 1892-ben tért haza, hanem 1891 novembere előtt itthon volt Szentkatolnán. A kéziratból, a kinyomtatott szövegből és az ajándékozás időpontjából kitérni az is, hogy Bálint Gábor „Tamul (dravida) tanulmányok” című munkája (mely csak 1897-ben jelent meg könyvalakban, s melyet Bálint Gábor ilyen formában 1897. március 13-án küldött meg múzeumunknak) már 1891 novembere előtt nemcsak készen volt, hanem már ki is volt nyomva. – A fentebb említett (nem teljes) kézirat mellett figyelmet érdemelnek a kézirat mellett lévő, betűrendben csomóba kötött, 32-rét alakú szócédulák. Bálint Gá-

⁶ ZÁGONI Jenő 2005, 201–209.

bor e szócédulák alapján írta meg tanulmányát szótára kézirátát. A cédlák szóanyaga a nyomtatásban megjelent szótár anyagánál bővebb, s a szavak jelentésének meghatározása helyenként kissé eltér a nyomtatásban megjelent szótári anyagtól.

3. „A világ kezdete és vége. Camille Flammarion útján Bálint G.”, 12 lap. Kézirattári száma: II. E. 17. Leltári száma nincs, s ezért még nem állapíthatam meg, hogy Bálint Gábor mikor adományozta múzeumunknak. E kéziratot Bálint Gábor valószínűleg felolvasás vagy hírlapban való közlés céljából fordította és írta.

Múzeumunknak 1939-ban készült kézirattári jegyzéke szerint Bálint Gábornak e fentebb leírt 3 kézirata volt 1939-ben (és van még ma is) múzeumunk kézirattárában. Leltárkönyveink IV. 990. száma szerint azonban Bálint Gábor 1906-ban („A kabard–magyar–latin szótár” kéziratával egyidejűleg) még egy másik kéziratot is ajándékozott múzeumunknak. Erről a leltárkönyv mindössze ennyit ír: „Bálint Gábor: Jegyzetek. (Kézirat)”. – Hogy e kézirrattal mi történt, nem tudtam még kideríteni. Minthogy nem szerepel az 1939-ben készült kézirattári jegyzékben, valószínűleg nem került be a kézirattárba, hanem a levéltári anyagban lappang. Bár a múzeum elszállított és elpusztult anyagának leltárát mindezekig nem sikerült megszerezni, s ezért az elpusztult múzeumi anyagot pontosan nem ismerhetjük: nem tartom valószínűnek, hogy az említett „Jegyzetek” című kézirattal 1944-ben elszállított volna, hiszen Bálint Gábor fentebb felsorolt másik három kézirata is helyén maradt a kézirattárban. Ha megkapjuk az elszállított anyag leltárát (ami reményünk szerint most már rövid idő kérdése), s abból az derül ki, hogy a „Jegyzetek” című kézirattal nem szállított el, akkor remény marad arra vonatkozólag, hogy a levéltár további rendezése során ez a kézirattal is elő fog kerülni.

Valószínűleg elszállított és elpusztult azonban múzeumunk levéltárából Bálint Gábor néhány levele. Sajnos, eddig még hiába keresem a leltárkönyveinkben arra vonatkozó adatot, hogy Bálint Gábornak hány levele és mikor jutott múzeumunk levéltárába. Körülbelül egy évvel ezelőtt, Professzor Úrnak Bálint Gáborról írt megemlékező tanulmánya megjelenése és elolvasása után nekikeztem Bálint Gábor múzeumunkba került ajándékai összeírásához, abból a célból, hogy ezt a jegyzéket Professzor Úrral közöljem. A kézirattár rendezése során megtaláltam a leírt három kéziratot. Akkor és azután még néhányszor érdeklődtem múzeumunk levéltárosától, Bogáts Dénes bácsitól, Bálint Gábor levelei felől. Az ő emlékezete szerint ugyanis Bálint Gábornak 5–6, vagy esetleg 8–10 hosszabb levele volt levéltárunkban, s e leveleket Bálint Gábor külföldről írta haza család-

jának. Bogáts Dénes bácsi kérésemre többször kerestem a levéltári anyagban ezeket a leveleket, de csak egyet talált meg belőlük. Valószínűnek tartja, hogy a többi levelek elszállítottak, és így elpusztultak. Amíg azonban az elszállított anyag leltárát meg nem kapjuk, s abból Bálint Gábor leveleinek elszállítása ki nem derül, addig szintén marad valami kevés remény, hogy a levelek nem veszttek el, hanem a becsomagolás alkalmával összezavart levéltári anyagban lappanghatnak. Sajnos, Bogáts Dénes bácsi már fél éve nagyon súlyos betegen fekszik, én magam a levéltári anyagnak még csak kis részét ismerhettem meg, s ezért az elszállított anyag leltárának megérkezéséig a levelek esetleges elpusztulásáról biztos választ nem írhatok. – A levelek elveszése különösen azért lenne nagy veszteség, mert e levelek (a megmaradt levél tanúsága szerint) Bálint Gábor életének ismeretlen szakaszát világítanák meg. A megmaradt egyetlen levelet magam futólag olvastam el egy évvel ezelőtt, mert azt terveztem, hogyha a többi is megkerül, lemásolom őket, és másolatban megküldöm Professzor Úrnak. E levélben Bálint Gábor Perzsiában tett egyik utazásáról számol be. Bogáts Dénes betegsége miatt e megmaradt egyetlen levél másolatát csak kb. 2 hét múlva küldhetem el Professzor Úrnak, most ugyanis nem kaptam meg az íróasztalán, és tőle kell megkérdezni, hogy hova tette félre számomra.

Bálint Gábor 1906-ban 457, 1908-ban 86, s néhány alkalommal még néhány könyvet adományozott múzeumunknak. Saját munkáit is mindig megküldte. A könyvtár rendezése és feldolgozása során e széjjelszórt könyveket összegyűjteni kezdtem, hogy együtt elhelyezve őrizzük. Minthogy azonban legelső sorban a múzeumi munkához szükséges szakkönyveket és az őszire megnyitni tervezett nyilvános olvasóterem részére szolgáló könyvanyagot dolgozzuk fel és cédlázzuk, mindaddig nem tudtam teljes számba összegyűjteni a Bálint Gábor adományozta könyveket. Ha Professzor Úr érdeklődik, akkor a Bálint Gábortól adományozott mintegy 600 könyv (illetőleg mű) jegyzékét is meg fogom küldeni. A jegyzék elkészülésének időpontját azonban most nem tudom megjelölni.

Bálint Gábor ajándékozott múzeumunknak néhány szép, rokokó ízlésű bútordarabot is (kagyló- és hal motívumú faragott és festett asztalt, karosszéket, karos padot), amit állítólag Velencéből hozott magának haza. Leltári szám nincs rajtuk, vagy pedig lekopott, ezért leltárkönyveinkből még nem tisztázhattuk a bútór ajándékokra vonatkozó adatokat.

Múzeumunk folyosóján állandóan ki van függesztve Bálint Gábor olajfestéssel festett 30 x 50 cm nagyságú arcképe. Leltári szám nincs rajta, s ezért az arckép festőjének nevét és az arckép festésének idejét

egyelőre nem közölhetem. Ha Professzor Úr esetleg nem ismerné ezt az arcképet, akkor lefényképezem és megküldöm Professzor Úrnak.

A fentebbiek szerint Bálint Gábor a Székely Nemzeti Múzeumnak igaz barátja és támogatója, s gyakori ajándékozója volt. Arra gondoltam tehát, hogy a múzeumi irattárban valószínűleg lehetnek tőle írt levelek is. Ezek megkeresésére azonban csak március 25-e után lesz időnk, ugyanis most a március 25-án tartandó múzeumi ig. választmányi gyűlésre készítjük elő az évi jelentéseket, és ez minden időnket lefoglalja. Közelebbi levelemben beszámolok majd a

Bálint Gáborról kideríthető, itt most csak érintett adatokról. Most azért sietek levelem elküldésével, mert a Professzor Urat legjobban érdeklő kézirati anyagról már e levelemben is beszámolhattam.

Mint levelemben már írtam, szándékomban volt Professzor Urat tudósítani Bálint Gábor múzeummunkban lévő hagyatékáról. Másfél éve állandóan készültem Kolozsvárra utazni, s úgy gondoltam, hogy Professzor Úrnál tiszteletemet téve, személyesen mondhatom el mindezt, amit most megírtam.

Sepsiszentgyörgy, 1947. március hó 18-án.

Árva József igazgató-őr.

Obrusánszky Borbála, dr. - obori@monornet.hu

Irodalom

ARADI Éva

2005 *A hunok Indiában*, Hun-idea, Budapest.

BAKK Pál

2001 Bálint Gábor Szentkatolna emlékezetében, in: Borcsa János (szerk.): *Szentkatolnai krónika. Hely- és művelődéstörténeti dolgozatok*, Ambrózia Kiadó, Kézdivásárhely, 177–187.

BÁLINT Gábor

1877 *Párbuzam a magyar és mongol nyelv terén*, Hornyászy, Budapest.

1888 A tanul nyelv a turáni nyelvek sanszkritja vagy van-e a magyarnak testvére? *Erdélyi Múzeum*, V. évf., I. füzet, 33–55, 215–236.

1895 A mongol császárság története, *Erdélyi Múzeum*, 121–128, 209–218, 248–259.

1901 *A honfoglalás revíziója, vagyis a hún, székely, magyar, besenye, kun kérdés tisztázása*, Magánkiadás, Kolozsvár.

BORCSA János (szerk.)

1994 *Szentkatolnai Bálint Gábor (Erdélyi Tudományos Füzetek 220.)*, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

BUDENZ József

1886–1887 Kisebb közlemények. A magyar szókincs eredetéhez – szóegyezési adatok, főleg a keleti altjai nyelvcsoportból, *Nyelvtudományi Közlemények*, XX, 147–155.

1887–1890. Rövid mongol nyelvtan, *Nyelvtudományi Közlemények*, XXI. 274–304.

1887–1890. Mongol nyelvi mutatóványok, *Nyelvtudományi Közlemények*, XXI. 305–320.

DE GROOT, J. J. M.

2006 *Hunok és kinaiak* (Közléteszi: Bakay Kornél), Respona, Budapest.

GYÖRGY Lajos

1945 *Bálint Gábor emlékezete. Egy kolozsvári egyetemi tanár oroszországi és belsőázsiai nyelvtanulmányai*, Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár.

HUNFALVY Pál

1872 A dravida nyelv, *Nyelvtudományi Közlemények*, 345–365.

KARA György

2001 Majar hel deh mongoltoi töösöitei ügsin ucir. (A magyar nyelvben lévő hasonló mongol szavak), *Mongolica*, Vol. 11 (32), 54–61.

KOVÁCS Sándor István (szerk.)

2001 *Batu kán pesti rokonai. Vámbéry Ármin és tatárja, Csagatáj Izsák*, Kalligram, Pozsony.

Le CALLOCH, Bernard

1987 Mi volt Kőrösi Csoma Sándor célja? *Keletkutatás*, ősz, 12–24.

LIGETI Lajos

1935 Mongolos jövevényszavaink kérdése, *Nyelvtudományi Közlemények*, 189–271.

MANSZANG, TajicSiud

2005 *Mongol ündüsün-ü büren teüke*, 3-r boti, Liaoning Népi kiadó, Liaotung.

MARCANTONIO, Angela

2006 *Az uráli nyelvcsalád. Tények, mítoszok, statisztika* (Fordította: Imre Kálmán), Magyar Ház, Budapest.

NÉMETH Gyula

1913 Mongol elemek a magyar nyelvben, *Magyar Nyelvőr*, XLII, VI. füzet, 241–246.

OBRUSÁNSZKY Borbála (szerk.)

2007 *A magyarság eredetének nyelvészeti emlékei. Szentkatolnai Bálint Gábor emlékkonferencia*, Táltos, Sepsiszentgyörgy.

RUDGLEY, Richard

2002 *A barbárok. A sötét kor titkai*, Gold Book, Debrecen.

VERES Péter

- 2007 Ősmagyarok a Kaukázus előterében, különös tekintettel Bálint Gábor kaukázológiai munkásságának tükrében, in: Obrusánszky Borbála (szerk.): *A magyarság eredetének nyelvészeti emlékei. Szentkatolnai Bálint Gábor emlékkonferencia*, Tál-tos, Sepsiszentgyörgy, 182–219.

WEN, Cuifang

- 2004 The Historical Chronicle of the Great Xia kingdom, in: *Tongwan Cheng yizhi zong he yan jiu [Tongwan Cheng romváros tanulmányozása, vizsgálata]*, SangQin, Xian, 294–310.

WOJTILLA Gyula

- 1984 *Kőrösi Csoma Sándor szanszkrit–magyar szójegyzéke*, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest.

ZÁGONI, Jenő

- 2005 *Szentkatolnai Bálint Gábor: Válogatott írások*, Magánkiadás, Budapest.

În urma manuscriselor lui Gábor Bálint

(Rezumat)

Primul biograf și cercetător al activității științifice al orientalistului Gábor Bálint a fost profesorul Lajos György din Cluj, cel care a susținut o prelegere cu această tematică în anul 1944, continuându-și ulterior cercetările după manuscrisele lăsate în urmă de către Bálint Gábor.

În întâmpinarea acestor eforturi a venit în anul 1947 József Árvay, custode-diriginte al Muzeului Național Secuiesc. În scrisoarea trimisă către Lajos György acesta a precizat că muzeul are în posesie mai multe manuscrise donate chiar de către autor, printre acestea a enumerat manuscrisul dicționarului cabardo–maghiaro–latin, cel dintâi și cel mai precis dicționar de acest gen până astăzi, respectiv părți ale dicționarului dravido–german, sintetizarea datelor culese în cadrul expediției din 1877 pentru a argumenta în favoarea asemănărilor dintre limba maghiară și cea dravidă, enumerându-le pe fiecare printre limbile turanice.

Din nefericire, alte câteva manuscrise ale lui Gábor Bálint, aflate în colecția muzeului, printre care traduceri din limba mongolă, precum și unele scrisori, nu au mai putut fi identificate de către Árvay.

Search for the Gábor Bálint's Collection

(Abstract)

Lajos György was the first scholar, who dealt with Gábor Bálint's unique, but rather undiscovered inheritance. The professor gave a lecture in 1944, where he commemorated the great Székely linguist. After that he wanted to find his works, as we can see the above mentioned documents. József Árvay, who was the custodian of Székely National Museum at that time, wrote a list of Gábor Bálint's work, which can be found in the museum. They had a world-famous, but rather under researched Cabardian–Hungarian–Latin dictionary. According to Péter Veres, Hungarian ethnographer, this is best and the most exact dictionary concerning the Cabardian languages all over the world, that's why the Russian and Cabardian scholars think, he was one of the great scholars of that field. The other important work, which was mentioned in the document, the word-list of the Dravidian–German dictionary, which was gathered by 1877 on the way of Széchenyi-expedition, which member was Gábor Bálint. The Hungarian scientists didn't value the Dravidian–German dictionary, because Bálint the Southern-Indian language brought into connection with Hungarian, even both of them listed among Turanid languages. But, according to the present day linguistic result some European scholars found tight connections among the Eurasian and Dravidian languages. So, Gábor Bálint was the first scholar, who proved the ancient linguistic connection in the European scientific life.

Unfortunately, lots of documents or letters disappeared. Árvay didn't find Bálint's letters to his family, but – according to the custodian – it must have been 5-6 or 8-10 long letters here.

It is sorrowful that we have no detailed information about his Mongolian translations, which we can read parts in Bálint's publications. Whether they are can be found Transylvania or anywhere or the great and epoch-making works were lost forever?! The Hungarian scholar in his 3 volumes studies said that he translated from Manchu language the Secret history of Mongols; even he mentioned in that article that he dealt with the Geser-story for the first time.